

اثر بخشی آموزش راهبردهای یادگیری بر سرعت

خواندن، یادداری و درک در

متون مختلف

مؤلفان: دکتر علی اکبر سیف

استادیار دانشگاه علامه طباطبایی

جواد مصرآبادی

کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

معرفی مقاله

این پژوهش تأثیر آموزش راهبردهای یادگیری بر سرعت خواندن، یادداری و درک در ۴ نوع متن را بررسی می‌کند. آزمودنی‌ها، ۶۰ دانش‌آموز پسر دبیرستانی بودند که به صورت تصادفی از فهرست دانش‌آموزان یک دبیرستان انتخاب و در گروه‌های گواه و آزمایش جایگزین شدند. طرح پژوهش نیمه آزمایشی (پیش‌آزمون و دو پس‌آزمون با گروه گواه) بود. سرعت خواندن به وسیله متن‌ها (که از بخش‌های آسان و دشوار کتاب‌های درسی ادبیات فارسی و علوم زیستی انتخاب شده بودند) و

یادداری و درک به وسیله آزمون‌هایی که از ایسن متن‌ها تهیه شده بود اندازه‌گیری شد. پس از اجرای پیش‌آزمون‌ها، گروه آزمایشی در طول ۲۰ جلسه آموزش‌هایی در رابطه با راهبردهای یادگیری دریافت کرد. سپس پس‌آزمون‌های ۱ و پس از یک ماه پس‌آزمون‌های ۲ اجرا شد. یافته‌ها نشانگر افزایش یادداری و درک گروه آزمایشی بود اما در سرعت خواندن تفاوت معناداری ایجاد نشد. نتایج بیانگر این است که راهبردهای یادگیری، آموزش یادداری و درک را در هر نوع متن افزایش می‌دهند ولی بر سرعت خواندن تأثیری ندارند.

این مقاله را آقایان دکتر علی‌اکبر سیف استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی و جواد مصرآبادی کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی در اختیار فصلنامه تعلیم و تربیت قرار داده‌اند که بدین وسیله از نویسندگان محترم قدردانی می‌شود.

فصلنامه

از نیمه دوم قرن بیستم به بعد که شناخت در بررسی رفتار انسان به ویژه یادگیری نقش بیش تری پیدا کرد، این عقیده به طور روزافزونی در بین روان‌شناسان قوت گرفت که یادگیری انسان‌ها امری ثابت نیست. به عبارت دیگر قبلاً تصور بر این بود که عوامل غیر قابل تغییری چون هوش و استعداد که ذاتی هستند لازمه هرگونه یادگیری می‌باشند و میزان یادگیری هر فرد با میزان هوش و استعدادهای او برابر است. ولی امروزه در عین حال که هوش و استعدادهای از عوامل مهم تعیین‌کننده کمیت و کیفیت یادگیری انسان‌ها به حساب می‌آیند عوامل دیگری نیز در کنار این پیش‌نیازهای ذاتی و غیر قابل اکتساب، مهم و تأثیرگذار شناخته شده‌اند.

یکی از این عوامل مؤثر در یادگیری که قابل اکتساب می‌باشد راهبردهای یادگیری^۱ است. در تعریفی که کارداش و املوند^۲ (به نقل از وار و داوینگ^۳، ۲۰۰۰) ارائه کرده‌اند. راهبردهای یادگیری را این‌گونه تعریف کرده‌اند: فعالیت‌های آشکار و پنهان پردازش اطلاعات که در هنگام رمزگردانی به وسیله یادگیرندگان برای تسهیل در اکتساب، اندوزش و بازیابی صحیح اطلاعاتی که قبلاً یاد گرفته شده است به کار گرفته می‌شود.

با وجود اهمیت استفاده از راهبردهای صحیح در یادگیری هنوز مشکلات فراوانی در این زمینه وجود دارد. گیج و برلاینر^۴ (۱۹۹۱) در این زمینه می‌گویند: بعضی اوقات با وجود تلاش‌های زیاد در آموزش، دانش‌آموزان باز هم یاد نمی‌گیرند. ممکن است اشکال از انگیزش یا هوش دانش‌آموزان باشد اما علاوه بر این‌ها ناتوانی دانش‌آموزان در استفاده از یک راهبرد یادگیری در زمان آموزش می‌تواند باعث چنین مسئله‌ای شود. قبل از آن‌که حکم داده شود که دانش‌آموزان علاقه یا توانایی هوشی برای آموختن چیزی را ندارند، لازم

است اطمینان کسب شود که دانش‌آموزان چگونگی یادگیری آن چیزی را که قرار است به آن‌ها آموزش داده شود را می‌دانند.

دانش‌آموزان برای یادگیری متن‌های مختلف از راهبردهای یادگیری متفاوت استفاده می‌کنند و از این جهت صاحب‌نظران این حوزه برای هر متنی راهبردهای خاصی را ارائه داده‌اند (گلاور، برونینگ^۵، ۱۹۹۰، ترجمه علینقی خرازی، ۱۳۷۵؛ رفوٹ، لیل و دوفابو^۶، ۱۹۹۳، ترجمه علینقی خرازی، ۱۳۷۷). هم‌چنین برخی از روان‌شناسان معتقدند که سرعت یادگیری و فراموشی در متون مختلف متفاوت است (گیلفورد^۷، ۱۹۹۲ به نقل از سوسلو^۸، ۱۹۷۹ ترجمه ماهر، ۱۳۷۱).

بر اساس این دلایل تصمیم گرفته شد در این تحقیق از دو نوع متن (ادبی و علمی) با دو سطح متفاوت دشواری (آسان و دشوار) استفاده شود و اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری (شناختی و فراشناختی) بر سرعت خواندن، یادداری و درک این متون (ادبی آسان، ادبی دشوار، علمی آسان و علمی دشوار) سنجیده شود. به عبارت دیگر در این پژوهش راهبردهای شناختی شامل راهبردهای تکرار و مرور، بسط، گسترش معنایی، سازمان‌دهی و راهبردهای فراشناختی شامل راهبردهای برنامه‌ریزی، نظارت و نظم‌دهی، متغیرهای وابسته پژوهش بودند؛ که در چهار نوع متن مورد بررسی قرار گرفت. این متون به عنوان متغیرهای تعدیل‌کننده^۹ به کار بسته شده‌اند. یعنی اثر متغیر مستقل با توجه به نوع متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفت.

پیشینه

یادگیری برای اغلب یادگیرندگان امری آسان و ساده نیست و گاه‌ا نیز فعالیتی دشوار است. اما مهارت‌های قابل اکتساب یادگیری (اعم از مهارت‌های شناختی و فراشناختی) یادگیری را برای فراگیران ساده‌تر می‌سازد. پژوهشگران

و صاحب نظران تربیتی و یادگیری پژوهش‌های متعددی در این زمینه به انجام رسانده‌اند که هر کدام از این پژوهش‌ها به نحوی رهنمودهایی به دانش‌آموزان و دانشجویان و نیز به برنامه‌ریزان درسی و معلمان ارائه می‌دهد. محققان، برنامه‌های آموزشی متعددی برای آموزش دانش‌آموزان و دانشجویان در آن دسته از مهارت‌های شناختی و فراشناختی که مستلزم درک مطلب و خواندن مؤثر از جانب آنان است ابداع کرده‌اند هم‌چنین در تحقیقات، اثر بخشی آموزش این راهبردها را بر متغیرهای آموزشی مورد بررسی قرار دادند.

بایلر و اسنومن^{۱۰} (۱۹۹۳) به نقل از سیف (۱۳۷۹) پژوهش‌هایی را نقل کرده‌اند که در آن‌ها اسکات پاریس^{۱۱} و همکارانش در سال‌های ۱۹۸۴ و ۱۹۸۶ به دانش‌آموزان کلاس‌های سوم و پنجم مهارت‌های شناختی و فراشناختی را آموزش دادند که در نتیجه دانش‌آموزان گروه آزمایش در مقایسه با دانش‌آموزان گروه گواه در آزمون‌های خواندن و درک مطلب نمرات بالاتری کسب کردند.

نتایج پژوهش‌های داخل کشور نیز نشان‌دهنده تأثیر مثبت آموزش این مهارت‌ها بر متغیرهای تحصیلی است. از این تحقیقات می‌توان به پژوهش متولی (۱۳۷۶) اشاره کرد که اثر بخشی آموزش راهبردهای فراشناختی را در بین دانش‌آموزان دبیرستانی مطالعه کرد. نتایج این پژوهش حاکی از تأثیر مثبت آموزش راهبردها بر متغیرهای وابسته تحقیق بود. در پژوهش ابراهیمی قوام‌آبادی (۱۳۷۷) نیز اثر بخشی سه روش آموزشی راهبردهای یادگیری بر درک مطلب، حل مسأله، دانش فراشناختی، خودپنداره تحصیلی و سرعت یادگیری در دانش‌آموزان دختر دوم راهنمایی معدل پایین‌تر از ۱۵ شهر تهران به اثبات رسید.

هم‌چنین در تحقیقات دیگری اثر بخشی آموزش راهبردها بر عملکردهای تحصیلی دانش‌آموزان استثنایی بررسی شده است. از جمله باعزت (۱۳۷۶) در

پژوهشی به این نتیجه دست یافت که آموزش راهبردهای یادگیری موجب افزایش میزان یادگیری و حفظ و استمرار آموخته‌ها در کودکان عقب مانده ذهنی خفیف می‌شود.

بازنگری پژوهش‌های انجام شده درباره اثربخشی راهبردهای شناختی و فراشناختی به روشنی نشانگر این است که رفتار راهبردی در هنگام مطالعه موجب افزایش عملکرد فرد می‌شود. پژوهش‌هایی که اکنون بر روی اثربخشی راهبردهای یادگیری انجام می‌شوند بیش‌تر به دنبال کشف ابعاد این اثربخشی یا ارتباط این اثربخشی با سایر متغیرهای تحصیلی و روان‌شناختی هستند. تحقیق حاضر اثربخشی آموزش این راهبردها را در متن‌های مختلف بررسی می‌کند و در پی کشف ارتباط نوع متن با میزان اثربخشی این راهبردها است.

روش:

آزمودنی‌ها

در این پژوهش ۶۰ نفر از دانش‌آموزان سال اول متوسطه نظام جدید به عنوان آزمودنی مشارکت داشتند. این دانش‌آموزان به طور کاملاً تصادفی از بین لیست دانش‌آموزان سال اول یک دبیرستان پسرانه آموزش و پرورش منطقه ۱۹ شهر تهران انتخاب شدند سپس به طور تصادفی در دو گروه ۳۰ نفری آزمایش و گواه جایگزین شدند.

ابزار پژوهش

در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌های سرعت خواندن آزمودنی‌ها، از ۸ متن و از یک ساعت بزرگ دیجیتالی استفاده شد. ۸ متن علمی و ادبی که در پیش‌آزمون‌ها و پس‌آزمون‌ها از آن‌ها برای سنجیدن سرعت خواندن و نیز میزان درک استفاده شد از دو کتاب درسی ادبیات فارسی (۱) و (۲) سال اول نظام جدید آموزش متوسطه (کد ۲۰۱/۱) و کتاب درسی علوم زیستی و بهداشت

سال اول نظام جدید آموزش متوسطه (کد ۲۱۲/۱) تهیه شدند. از هر کتاب ۴ متن انتخاب شد که دو متن آسان و دو متن دشوار بودند. اولین ملاک در انتخاب متن‌ها به عنوان متن آسان یا دشوار نظرات دبیران و کارشناسان این درس‌ها بود. دومین ملاک در انتخاب متن‌ها نظرات دانش‌آموزان دو کلاس اول یک دبیرستان دیگر بود. پس از اجرای آزمون‌ها نیز نمرات دانش‌آموزان در آزمون‌هایی که از دو نوع متن متفاوت تهیه شده بودند تفاوت معنی‌داری با هم داشتند. در جدول شماره ۱ اطلاعات به متون و آزمون‌ها به طور خلاصه ارائه شده است.

جدول ۱: مشخصات آزمون‌های استفاده شده در تحقیق

ردیف	ردیف	نام درس	نوع مطلب		سطح دشواری		زمان اجرا	بازده‌های تربیتی مورد سنجش
			فکر	حکایت	آسان	دشوار		
۱	A ₁	هدیه ناتمام	×		×		پیش‌آزمون	سرعت خواندن، یادداری و درک
۲	A ₂	زندگی من	×		×		پس‌آزمون ۲	سرعت خواندن، یادداری و درک
۳	B ₁	سمک و قطران	×		×		پیش‌آزمون	سرعت خواندن، یادداری و درک
۴	B ₂	سفر به بصره	×		×		پس‌آزمون ۲	سرعت خواندن، یادداری و درک
۵	C ₁	بوم‌شناسی	×		×		پیش‌آزمون	سرعت خواندن، یادداری و درک
۶	C ₂	جوامع و اکوسیستم	×		×		پس‌آزمون ۲	سرعت خواندن، یادداری و درک
۸	D ₁	ساختار سلولی	×		×		پیش‌آزمون	سرعت خواندن، یادداری و درک
۷	D ₂	تولید مثل	×		×		پس‌آزمون ۲	سرعت خواندن، یادداری و درک

طرح تحقیق و شیوه اجرا

برای اجرای این پژوهش از یک طرح نیمه آزمایشی با پیش‌آزمون و دو پس‌آزمون همراه با گروه گواه استفاده شد. پس از تشکیل گروه‌های آزمایشی و گواه از هر دو گروه پیش‌آزمون‌های زیر به عمل آمد.

۱- آزمون سرعت خواندن، یادداری و درک مطالب ادبی آسان

۲- آزمون سرعت خواندن، یادداری و درک مطالب ادبی دشوار

۳- آزمون سرعت خواندن، یادداری و درک مطالب علمی آسان

۴- آزمون سرعت خواندن، یادداری و درک مطالب علمی دشوار

برای اجرای پیش‌آزمون‌ها آزمودنی‌ها چهار نوع متن آزمایشی را بدون محدودیت زمانی مطالعه کردند و پس از پایان مطالعه، زمان صرف شده برای خواندن متن را ثبت کردند. برای افزایش دقت و ثبات در اندازه‌گیری زمان از یک ساعت بزرگ سالنی نصب شده در جلوی کلاس استفاده شد. از این طریق سرعت خواندن آزمودنی‌ها اندازه‌گیری شد. برای ارزشیابی میزان یادداری و درک، آزمودنی‌ها به سؤالات یک آزمون ۳۰ سؤالی چهارگزینه‌ای که از محتوای متن مورد مطالعه تهیه شده بود پاسخ گفتند. از این روند کلی اندازه‌گیری متغیرهای وابسته، در هر سه مرحله اندازه‌گیری (پیش‌آزمون، پس‌آزمون (۱) و (۲) استفاده شد.

پس از اطمینان از تساوی گروه‌ها در متغیرهای وابسته، دو گروه در معرض دو برنامه آموزشی متفاوتی قرار گرفتند. آموزش‌ها در طول ۲۰ جلسه دو ساعته به گروه‌ها ارائه شد. آزمودنی‌های گروه آزمایشی در طول این جلسات راهبردهای یادگیری (شناختی و فراشناختی) را آموختند که متغیر مستقل پژوهش محسوب می‌شود. خلاصه‌ای از برنامه آموزشی گروه آزمایشی در جدول شماره ۲ ارائه شده است. گروه گواه نیز اطلاعاتی در زمینه مسایل مرتبط با هدایت تحصیلی دریافت کرد که فرض شده بود بر روی متغیرهای وابسته تحقیق تأثیرگذار نیست.

پس از اتمام جلسات آموزشی چهار پس‌آزمون از هر دو گروه به عمل آمد که این آزمون‌ها همان متغیرهایی را می‌سنجیدند که در پیش‌آزمون‌ها یک بار مورد سنجش قرار گرفته بودند. پس از گذشت یک ماه از اجرای پس‌آزمون‌های اول پس‌آزمون‌های دوم یا آزمون‌های نگهداری اجرا شد.

جدول ۲: برنامه آموزشی گروه آزمایشی

جلسه	نمونه‌ای از مهارت‌ها و موضوعات آموزش داده شده
اول	مقدمه‌ای در رابطه با روش‌های صحیح مطالعه، مزایای آن، ضرورت‌ها، تعریف آن، توضیح برنامه آموزشی و...
دوم	ساختار حافظه، علل فراموشی، منحنی فراموشی
سوم	آموزش افزایش سرعت مطالعه، دست‌خوانی، پرهیز از برگشت چشم، شیوه‌های دست‌خوانی و تمرین
چهارم	افزایش حوزه دید، کاهش زمان مکث و افزایش حوزه دید با استفاده از کارت، اندازه‌گیری سرعت خواندن و تمرین
پنجم	تکنیک‌های کاهش زمان مکث و افزایش حوزه دید با استفاده از کارت، اندازه‌گیری سرعت خواندن و تمرین
ششم	شرایط مطالعه، داشتن هدف، تصویر ذهنی مثبت، علاقه، زمان و مکان مطالعه مناسب، برنامه‌ریزی، زمان‌بندی و تمرین
هفتم	مرور و تکرار اطلاعات، انواع روش‌ها، محاسن، معایب، زمان‌های به‌کارگیری و تمرین
هشتم	آموزش روش‌های خط کشیدن، علامت‌گذاری و حاشیه‌نویسی، برجسته‌سازی، رونویسی و تمرین
نهم	معرفی انواع یادیارها، روش‌های درست کردن و استفاده کردن مانند آهنگ، قافیه، تصویر و تمرین
دهم	استفاده از واسطه‌ها، تصویرسازی ذهنی، روش مکان‌ها، استفاده از کلمه کلید و روش سرواژه و تمرین
یازدهم	روش‌های درست یادداشت‌برداری، خلاصه‌کردن به زبان خود، ارتباط و تداعی مطالب، تمرین
دوازدهم	معرفی طرح شبکه‌ای انواع طرح‌ها (شعاعی، سازمانی، هرمی، سلولی، همپوشی و خلاصه‌ای) و کاربرد و تمرین
سیزدهم	روش‌های درست یادداشت‌برداری، خلاصه کردن به زبان خود، ارتباط و تداعی مطالب، تمرین
چهاردهم	معرفی یک نظام مطالعه (پس‌ختم) توضیح مراحل و تمرین
پانزدهم	روش‌های طرح سؤال از متن، خودارزیابی و خودتشویقی یا خودتنبیهی و تمرین
شانزدهم	آموزش راهبردهای برنامه‌ریزی درسی، تعیین هدف، پیش‌بینی زمان لازم، تعیین سرعت خواندن، انتخاب راهبرد
هفدهم	راهبردهای کنترل و نظارت، ارزشیابی از پیشرفت، نظارت بر توجه، کنترل زمان مطالعه
هجدهم	راهبردهای نظم‌دهی، تعدیل سرعت مطالعه، اصلاح یا تغییر راهبرد شناختی
نوزدهم	روش‌های خواندن متون مختلف آسان، دشوار، علمی، ادبی (با استفاده از نظرات دبیران دروس مربوطه)
بیستم	روش‌های پاسخگویی به سؤالات امتحانی، آماده شدن برای امتحان و تمرین

نتایج

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میانگین‌های نمرات یادداری و درک خواندن گروه آزمایشی در پیش‌آزمون‌ها و پس‌آزمون‌ها دارای اختلاف قابل توجهی هستند که این تفاوت میانگین‌ها در آزمون‌های یساده‌داری و درک و فهم در هر چهار نوع متن معنی‌دار است. به عبارت دیگر، فرضیه‌های صفر هر چهار سؤال پژوهشی مربوط به اثربخشی آموزش راهبردها بر یادداری و درک رد شد است و می‌توان نتیجه گرفت که آموزش راهبردها می‌تواند یساده‌داری و درک را در هر نوع متنی افزایش دهد.

به عبارت دیگر در این پژوهش نوع متن به عنوان یک متغیر تعدیل‌کننده نتوانسته تأثیری در اثر متغیر مستقل تحقیق (آموزش راهبردهای یادگیری) بر روی یکی از متغیرهای وابسته (یادداری و درک مطلب) داشته باشد. هم‌چنین اثرات مثبت آموزش این راهبردها تا یک ماه بعد از آموزش نگهداری شد و آزمودنی‌ها توانستند پس از گذشت یک ماه از یادگیری این مهارت‌ها، آن‌ها را دوباره در خواندن متون به کار بندند. آماره‌های توصیفی آزمون‌های درک و یادداری اجرا شده در مراحل مختلف اندازه‌گیری بر روی دو گروه در جداول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: آماره‌های توصیفی آزمون‌های یادداری و درک اجرا شده در

پژوهش بر روی دو گروه

انحراف معیار	میانگین	تعداد	گروه	آزمون
۵/۲۷	۱۸/۵	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی آسان پیش‌آزمون
۴/۴۶	۱۹/۳۷	۳۰	کنترل	
۴/۷	۱۷/۶۷	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی دشوار پیش‌آزمون
۵/۵۱	۱۹/۲۷	۳۰	کنترل	
۶/۱	۱۷/۵	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی آسان پیش‌آزمون
۴/۳۵	۱۹/۴۳	۳۰	کنترل	
۴/۳۴	۱۷/۹	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی دشوار پس‌آزمون
۵/۴۶	۱۷/۸۷	۳۰	کنترل	
۵/۳	۲۲/۵۷	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی آسان پس‌آزمون (۱)
۵/۹	۱۸/۴	۳۰	کنترل	
۴/۱۹	۲۳/۶	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی دشوار پس‌آزمون (۱)
۵/۵	۱۹/۶۷	۳۰	کنترل	
۳/۸	۲۴/۱۷	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی آسان پس‌آزمون (۱)
۴/۴۳	۱۹/۱۷	۳۰	کنترل	
۴/۱۳	۲۲/۴۳	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی دشوار پس‌آزمون (۱)
۵/۳۲	۱۹/۳	۳۰	کنترل	
۴/۳۱	۲۳/۱۳	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی آسان پس‌آزمون (۲)
۳/۶۴	۱۸/۹	۳۰	کنترل	
۴/۶	۲۲/۴۷	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب ادبی دشوار پس‌آزمون (۲)
۴/۴۹	۲۰/۲۳	۳۰	کنترل	
۳/۸	۲۳/۸	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی آسان پس‌آزمون (۲)
۳/۸۷	۱۹/۷۳	۳۰	کنترل	
۴/۲۶	۲۲/۵۳	۳۰	آزمایشی	آزمون یادداری و درک مطالب علمی دشوار پس‌آزمون (۲)
۵/۱۵	۱۸/۳	۳۰	کنترل	

در قسمت دوم پژوهش که اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری بر سرعت خواندن، در متون مختلف بررسی شد، میانگین‌های گروه آزمایشی در آزمون‌های سرعت خواندن قبل و بعد از آموزش راهبردها تفاوت معناداری را نسبت به هم نداشتند و فرضیه‌های صفر که بیانگر نبودن تفاوت معنی‌دار در

میانگین آزمون‌های سرعت خواندن بود تأیید شد. پس می‌توان نتیجه گرفت که آموزش راهبردهای یادگیری بر سرعت خواندن آزمودنی‌ها در متون مختلف تأثیر معناداری نداشته است.

نتایج بخش دیگری از تحقیق نشان می‌دهد که نمرات سرعت خواندن آزمودنی‌ها در طول مراحل سه‌گانه اندازه‌گیری نسبتاً مشابه بوده است. به عبارت دیگر آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی به عنوان متغیر مستقل تحقیق تأثیر معنی‌داری بر این متغیر وابسته نداشته است. بنابراین آموزش راهبردهای یادگیری تأثیری بر افزایش یا کاهش معنادار سرعت خواندن آزمودنی‌ها نداشته است. در حالی که همان‌گونه که دیدیم آموزش این راهبردها اثر مثبتی بر یادداری و درک آزمودنی‌ها داشت. آماره‌های توصیفی آزمون‌های درک و یادداری اجرا شده در مراحل مختلف اندازه‌گیری بر روی دو گروه در جدول ۴ ارائه شده است. در جدول شماره ۵ نیز نتایج تحلیل واریانس نمرات سرعت خواندن و یادداری و درک نشان داده شده است.

جدول ۴: آماره‌های توصیفی آزمون‌های سرعت خواندن اجرا شده در

پژوهش در دو گروه

انحراف معیار	میانگین	تعداد	گروه	آزمون
۱/۱۱	۷/۲۴	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی آسان پیش‌آزمون
۱/۷۴	۸/۲	۳۰	کنترل	
۱/۸۸	۸/۱۹	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی دشوار پیش‌آزمون
۱/۵۹	۷/۱۷	۳۰	کنترل	
۱/۳۷	۷/۵۱	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی آسان پیش‌آزمون
۱/۰۲	۷/۰۹	۳۰	کنترل	
۱/۰۴	۷/۳۴	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی دشوار پیش‌آزمون
۱/۵	۸/۳	۳۰	کنترل	
۱/۷۴	۷/۴	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی آسان پس‌آزمون (۱)
۱/۷۵	۸/۲	۳۰	کنترل	
۱/۷۳	۸/۳۳	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی دشوار پس‌آزمون (۱)
۱/۵۹	۷/۱۷	۳۰	کنترل	
۱/۳۵	۷/۴۶	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی آسان پس‌آزمون (۱)
۱/۰۲	۷/۱	۳۰	کنترل	
۱/۰۳	۷/۳۵	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی دشوار پس‌آزمون (۱)
۱/۵	۸/۳	۳۰	کنترل	
۱/۳۶	۷/۳۲	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی آسان پس‌آزمون (۲)
۱/۷۴	۸/۲	۳۰	کنترل	
۱/۹۵	۸/۶۹	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب ادبی دشوار پس‌آزمون (۲)
۱/۲	۶/۸	۳۰	کنترل	
۱/۴۹	۷/۶۴	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی آسان پس‌آزمون (۲)
۱/۰۲	۷/۰۸	۳۰	کنترل	
۱/۱۳	۷/۳	۳۰	آزمایشی	آزمون سرعت خواندن مطالب علمی دشوار پس‌آزمون (۲)
۱/۴۵	۷/۸۷	۳۰	کنترل	

جدول ۵: آزمون سؤال‌های پژوهشی

سؤال پژوهشی	نمره اختلاف میانگین گروه آزمایش و کنترل	نمره F	سطح معنی داری	پاسخ سؤال
شماره ۱	-۴/۰۷	۹/۰۷	/۰۰۴	مثبت
شماره ۲	-۴/۰۷	۶/۴۹	/۰۱	مثبت
شماره ۳	-۶/۶۷	۱۵/۰۹	/۰۰۰	مثبت
شماره ۴	-۴/۵۳	۹/۰۴	/۰۰۴	مثبت
شماره ۵	-/۵۷	/۰۰۲	/۹۷	منفی
شماره ۶	۱/۱۳	۱/۱۹	/۲۹	منفی
شماره ۷	/۳۷	/۷۳	/۳۹	منفی
شماره ۸	-/۱	/۷۳	/۳۹	منفی

بحث

در رابطه با موضوعی که برای اولین بار در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، یعنی اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری (شناختی و فراشناختی) بر افزایش یادداری و درک در متون مختلف دیدیم که آموزش این راهبردها در هر چهار نوع متن موجب افزایش سطح یادداری و درک در تمام متون استفاده شده در تحقیق شد. از این امر می‌توان نتیجه گرفت که آگاهی و کاربردی راهبردهای یادگیری در هنگام مطالعه هر متنی (علمی، ادبی، آسان و دشوار) می‌تواند میزان یادداری و درک خواننده را افزایش دهد. در پژوهش‌های قبلی که در مورد اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری انجام گرفته از متن‌های متفاوت جهت سنجش میزان افزایش یادداری و درک حاصل از آموزش راهبردهای یادگیری استفاده نشده و از یک متن برای سنجش سطح یادداری و درک استفاده شده است. در حقیقت در پژوهش‌های قبلی هدف صرفاً بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری بود در حالی که در این پژوهش هدف بررسی رابطه نوع متن با میزان افزایش یادداری و درک حاصل

از آموزش راهبردهای یادگیری است که مشخص شد یادگیری این مهارت‌ها می‌تواند سطح یادداری و درک را در هر متنی افزایش دهد.

نتایج این بخش از تحقیق در مورد تأثیر مثبت آموزش راهبردهای یادگیری بر یادداری و درک با یافته‌های پاریس و همکارانش (۱۹۸۴ و ۱۹۸۶ به نقل از سیف، ۱۳۷۹) همخوانی دارد. در آن تحقیق آموزش مهارت‌های یادگیری به گروه آزمایشی موجب بهبود یادداری و درک مطالب خواندنی شد. هم‌چنین این یافته‌ها با نتایج تحقیقات ابراهیمی قوام‌آبادی (۱۳۷۷)، متولی (۱۳۷۶) و مشهدی میقانی (۱۳۷۵) که همگی بیانگر تأثیر مثبت آموزش راهبردهای یادگیری بر افزایش درک مطلب بودند، همسو است.

در این تحقیق حداقل در طول دو جلسه به طور کامل به آموزش روش‌های مقبول و علمی تندخوانی به آزمودنی‌های گروه آزمایشی پرداخته شد. در حالی که در عمل آزمودنی‌های این گروه در سرعت خواندن متون، عملکردی تقریباً مشابه گروه کنترل داشتند. علت این امر چه می‌تواند باشد؟

بر اساس پژوهش‌هایی که سیف (۱۳۷۶) آن‌ها را نقل کرده است، مهم‌ترین عامل مؤثر بر سرعت مطالعه، پردازش اطلاعات به طور شناختی است نه حرکات مکانیکی چشم بر روی سطوح (جاست و کار پتر، ۱۹۸۰). هم‌چنین وادار کردن افراد به افزایش سرعت مطالعه از طریق افزایش حرکات سریع چشم بر روی کلمات موجب کاهش شدید میزان درک و فهم آنان می‌شود (رینر، ۱۹۷۸).

هم‌چنین شمعونی (۱۳۷۴) در پژوهشی درباره اثربخشی آموزش روش‌های تندخوانی در افزایش سرعت خواندن و درک مطلب، به این نتیجه دست یافت که پس از آموزش تندخوانی به گروه آزمایشی، تغییر مثبت معنی‌داری در سرعت آزمودنی‌ها مشاهده شد اما میزان درک و فهم متن‌ها کاهش پیدا کرد. تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که بین افزایش سرعت خواندن و افزایش درک و

فهم ارتباط مستقیمی وجود ندارد و بعضاً نیز افزایش بیش از حد سرعت خواندن موجب کاهش درک و فهم مطلب می‌شود. در این پژوهش نیز ارتباطی بین سرعت خواندن و میزان درک و فهم گروه آزمایشی به دست نیامده و با این که نمرات یادداری و درک و فهم آزمودنی‌های گروه آزمایشی افزایش پیدا کرد ولی تغییر معناداری در نمرات سرعت خواندن آن‌ها مشاهده نشد.

شاید یکی از دلایل اثربخش نبودن آموزش راهبردهای یادگیری بر سرعت خواندن این باشد که استفاده از راهبردهای یادگیری اگر نگوئیم سرعت خواندن را کاهش می‌دهد، حداقل، می‌توانیم بگوئیم که سرعت خواندن را افزایش نمی‌دهد زیرا استفاده از بعضی راهبردها (مثل مرور، سازمان‌دهی و ...) مستلزم صرف زمان است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- 1-Learning Strategy
- 2-Kardash & Amlund
- 3-Warr & Downing
- 4-Gage & Berliner
- 5-Gover & Bruning
- 6-Rafoth, Leal & Defabo
- 7-Guilford
- 8-Solso
- 9-Morderator Variable
- 10-Biehler & Snowman
- 11-Scott Paris

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- ابراهیمی قوام‌آبادی، صغری. (۱۳۷۷). اثر بخشی سه روش آموزشی راهبردهای یادگیری (آموزش دو جانبه) توضیح مستقیم و چرخه افکار، بر درک مطلب، حل مسأله، دانش فراشناختی، خودپنداره تحصیلی و سرعت یادگیری در دانش‌آموزان دختر دوم راهنمایی معدل پایین‌تر از ۱۵ شهر تهران. رساله دکتری چاپ نشده. دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۲- باعزت، فرشته. (۱۳۷۶). بررسی تأثیر آموزش راهبردهای یادگیری در حافظه کودکان عقب‌مانده ذهنی خفیف. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه تهران.
- ۳- رفوژ، مری، آن؛ لیل، لیندا؛ دوفابو، لئونارد. (۱۹۹۳). راهبردهای یادگیری و یادسپاری (ترجمه علینقی خرازی، ۱۳۷۷). تهران: انتشارات قطره.
- ۴- سولسو، رابرت، ال. (۱۹۷۹). روان‌شناسی شناختی (ترجمه فرهاد ماهر، ۱۳۷۱) تهران: انتشارات رشد.
- ۵- سیف. علی اکبر. (۱۳۷۶). روش‌های یادگیری و مطالعه. تهران: انتشارات دوران.
- ۶- سیف. علی اکبر. (۱۳۷۹). روان‌شناسی پرورشی. تهران: انتشارات دوران.
- ۷- شمعونی اهوازی، جمیله. (۱۳۷۴). رابطه اثرات روش‌ها و فنون تندخوانی بر یادگیری دانش‌آموزان در مقطع راهنمایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه علامه طباطبایی.

- ۸- گلاور، جان، ای؛ برونینگ، راجر، اچ. (۱۹۹۰). روان‌شناسی تربیتی، اصول و کاربرد آن. (ترجمه علی‌نقی خرازی، ۱۳۷۵). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۹- متولی، سید محمد. (۱۳۷۶) بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان‌های دخترانه شهرستان فردوس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۱۰- مشهدی میقانی، فریده، (۱۳۷۵) بررسی تأثیر مهارت‌های مطالعه بر درک مطلب، سرعت خواندن دانش‌آموزان دختر مقاطع راهنمایی و متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد چاپ نشده، دانشگاه تهران.

11-Gage, N, L & Berliner, D, C. (1991). **Educational Psychology**. (5th Ed) Boston: Houghton
 12-Warr, Petter & Downing, Jonathon. (2000). **Learning Strategies**. New York: Macmillan.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی